

Политиктик болгаш экономиктик өөредилгениң систематын...

Ажыл шагы доостуру билек, клубна ажылчынар чыгып кээп...

Кичээл эгелзэн. Дыңканчылар олуттарын ээлеппен. Чаа өөредилге чынызын эгелзениңге болгаштыр дыңканчыларга...

темаларны адап, баштайгы үш, дөрт кичээлге СЭКП ТИ-ның июль (1978 ч.) Пленумунун материалдарын, Совет куну...

ЧУРУКТА: типографияның ажылданчылары кичээл үзүндүсү. А. ЗАЙЦЕВИЦ фотогу.

АМГЫ ҮЕНИҢ КОЛ АЙТЫРЫЫ

НЬЮ-ЙОРК. Чепселенишикинни дүжүренин, дүжүрениң чоруктуң чавырлышынын херзин быгыларын...

НОГААЖЫНЫҢ БУЛУҢДУ ЧУГУЛА АЙТЫРЫҢ

Бистин «Күш-ажылдын хосту» сохко 4 хире чыл буруннар Уауг-Шаа деп чеге кыям-бүрү ногаа айман өстүрүп, оң чагай дүрүтү чылдыкча ан турду...

ШИИТКЕЛДИ КҮШ ЧОК БОЛДУРАР

Язы-бүрү өнүт кештиг кижилерге деп эргени чедил алдыр дөш демисеппен дөш Лжон Харристы өлтүр деп шийткендик күштүк болдуру артыраган...

ДЕТКИИР-ДИР МЕН ӨГ-БҮЛЕ БҮРҮЗҮНГЕ

Низм дөзгөн, пенсияже үнөсөк, ан-даа аймактардан калыпса, адам-бышакча чине, догуу чарны кичи демилгелерин түрүк...

Ливан: дайынчы хөделишкннерни өскөзөни

БЕИРУТ: (СЭТА). Бонсервативтик чепсекти күштүрүн чөгөзгөт хөделишкннерини түндүктө ливан-наймакында дика чидигени берген байдал дүшкүрүтү бооп хөвөр арткап...

Төрзөн чуртка бараан болушкун ОФИЦЕРЛЕР

Чада шертигидей кызычы машаалам эң дүргөнү-бисе козуучу денерини, теңгери, отгарларын ажыдыр эстедип, көргөздөрдө шымалып каян чорам. Батадон коомдары кантип В. Бештиников чугалайдыр:

— Лейтенант Студенкин машинаны ам баса бо-ду башкарып чорутур-дур. Ол чөре миди. Эрттер чөр берге боуу бөзгө, бо-ду одурушкан, эки башкарылган мергежилни көргү-дө боу. Оң инак өстөр-гө: «менгештер кыл».

Экинчи каш минуталар эрткенде дөригн кызыл ракета шыл калган. Өөрдө-диге тулушукуну эгелен. Бир дугаарында Алек-сандр Студенкиннин ва-воду көргөн. Халдаашкы-нын уун лейтенанттын шын шиле алгандан оң кезе тей артындак хөнертен халдан. Комбат база катан баяны сөгип кылган, блоквондуга дем-делел кыла берген.

Өөрдөдиге, тулушукуну сайгарын турар оңда лей-тенант Студенкиннин фа-кылдык чаргыс энес удаа адаттыган.

Сата шериге албанын та-жыдап билер. Азам-биле кады бир гарикондан өскө гарикончо көкчү чораштар. Азам азында турда, азам ошу шерик не-зөнтө аппарат турган. Бичин олакка солдаттар азыок шиле, Саша он хар-данда танкит оңуңгери та-жы үгөр боозундан боо-ларын «шөк огулуга» чөпшөрөңгөр. Оом эдин үндүргөн сярды карага хөмө дөгөн. Ол хун Саша-га танкитин бөргү-биле сярды хөмөдөп бөлөккө бергенер. А кезеңиде, Саша боудуң чашайн ат-канын дугайын тын тымшай чугалап турда, Игорь Николаевич боудуң бичин чораш үзүңгө бер-генди салгы саргы бо-дан одурган.

Боудуң ада-незөндө Игорь Ленинград чоугунга асан. Өкүсүрзөп ооду солдаттар ал алганнар. Ол под: огул боту берген. Солдат шөвөрлөр адаа шерик хөп даарап бергенер, оон бөр-ле совет шеригин хөпн ол чорга-рал-биле кедип чорутур.

1943 чылда кезектич но-мадылалымды дилзөп боу-гаар Игорь Калинин Су-воров үчүншөңгө кирген. Суворовтар Москва-га тилекте парадты ик-тирешкөлөр. Игорь Никола-вич Студенкин ол хунг амлыга чедир халазыкка-биле салгы келер.

Оң соода Ньовтуң ше-риг учуңшең, ады-ады

окруттарга шерик албаны. Оту баа өау орган. Ону гариконнарда дашылла-ры бергеней берген, оол шолала шериге уауруугу. Ынчаарда боуду көкөн-дөри-биле хырган-азам, катраан офицер чораш куралында полковник Александр Петрович Че-канов ал алган.

Кым боуруугу? Бо айты-ры Сашаны халаштектө-вон. Чуга офицер болур уауруугу.

Ол Москвада ада-незөн-гө чедип келген. Нийме-ладын Ленин районку харылзаа бедригетеп сеп-тектелер тура, кезеңин-но өөрдөдиге ному туткан одуруштар. Оң адыс күе-ли боттаган — оң эгин-нериде РСФСР-ниң Дзели Совети аттыг шийа шериг-шиң Москвада дзели коман-дыла учуңшеңиң кур-сатканын погоннар. Учүңшеңиң дооулазы юбилейг болга—чүс дуга-рар дооула.

Азамдын саргыныга тивилегени барг парад-нын кезеңде артына шыл-кын. Сашага ол хун баа турсаалдык болуп арт-кын. Куралтарга офи-цер погоннары Москва-нын Нийме шөүгө ты-рыккан.

Александр боудуң дугайында мичта дур:

— Чөмө хире учуңшең дугайын айтырарга, Вале-рий Чалов чү дзели илпк сактып келгенер даан. Ол мынчаар харылзаа: «Ка-рантарым чөри көрүп чорда, холдарым штурвал-ды тутуп чорда». Мзөң хойлук баа ол. Мен ар-мияга «шчага» «шчага» чедир деп энес, а адаа мен хөректиг, ажыктыг болга-нында, мзөң турар чөрем ол. Армия дзөргө мзөң амдыралым ол-дур. Мзөң ыдыктыг күзелм бар—академия. Амаа кярпа бо-лур бизилерни чүлө те-риг кезектеринге чедип ай болур.

Мен кыккандып тура, атам биле. Кымрап-амам мичта деп өөрдөдү чүе: «Чуга чагырып турар ки-жилеринге шимчиралган, боудуң баа шымгы бол. Солдаттарыга ынак бол, баштайгы үеде сзөң солда-нды селден бичи-ле аны-к болур болаалок, оң дугайында огулуга ыткан саргы чөвөп чор. Солдатка чүлө коомдары энес, а төрзөн адаа болуруну билди ал. Бо чагыты мен ыдыкты-биле саргы чорутур мен.

Л. ФАДЕЕВ,
СЭТА-нын көрр.
Забайкалык Ленин ордениг шериг окрут.

«КЫЗЫГААРГА АРТТЫРАРЫН ДИЛЕДИМ»

Ис кезер даңдыкка олардын чооксулап кээр шурган маңа тур-газ дег болган, Сержат И. Сулейманов биле анаа дайычы А. Сураеве хай-гылагы турган эгтерге со-луп алдыр билек, дошун шурган элевания дүргө-тедир шан эгелен. Ма-галда көсүктөр-даа дуа болбай.

Искандер багайттыр ху-лусуруугу:

— Сеп маңда чоокта ча-кың болган бо — шур-ганды туру-биле-даа камгаланып шылдак дээр-нин билбег-тер сеп. Ша-дымак чорун-биле-де кан-чаар чүе икин.

Кызматкылар хатка өкөштер дилден-биле-иништыр чорун органнар. Ынчг үеде ийн даңкыр кичтөштөйлг болур хөрек. Фонариңд күңтүр чырың чыраг арый боорда чедип, кымгаар хайгылычылар доураан үүддин кааң дилиңдин сантметр бу-руңу кичтөштөйлг көрүп чораш. Бир-ле зөөр, ис-тер... Хатка чаштырган элевия адаадан Искан-дерин оларын көнчөп э-кере тыртпн казын Су-ровцев билбон-даа.

А Сулейманов оожум чугалаатыган:

— Застава-биле дүргөн харылзаныр.

Каш-ла минута эрткенде олар застава пачалыгы-нын дужаалын дичтөш-көн:

— Сержат Сулейманов экин-биле кады иети улам-чандан истөр. Кожаалда нарияттар оларын кым-гаарың болу уаустогунга камгаалар. Боудуңу болган чөри доуруоңиң болу үер...

В. ГЛАДИНОВ,
СЭТА-нын көрр.

Ортамы Азияда
Кызыл тукут
кымыгаар окрут.

РЕДАКЦИЯНЫН АДРЕЗИ:
ИНДЕКС 667000

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүдөлгөнүн Нам үндүрөр чөр, полиграфия болган ком садмын талаы-биле өрөөлүнн типография (Кызыл, Шетикки болган Крайчеко кудумчуу, бакыч № 1).

ДӨРТӨН ҮШКҮ СЕЗОН

Республиканың культура амдыралы-га хөгүм-ши театрының ролю улуг. Театрның мол режиссеру, РСФСР-ниң ал-дарлыг артисти О. Л. Синн-ол-биле бист-тик корреспондентивс беседалагыч. Бө-гүн амыттынар 43 дугаар театр сезону-нун дугайында чугалап бээрин дилзөн.

— Бистик театрың 43 дугаар сезону бөгүн ажыттынар. ССРЭ Конституцияны-ның бир чыл болур юбилейиниң бүдүү-дүнде сезонуң ажыттынып турары солуң. Бир онзагай чүүл—чаа дооскан анык артистер-биле театр сезонуң ажымып турары. Олаа Э. Лайштин «Терезин шала-ла», Ф. Шиллерни «Кара саргыш болган ханы ынакшыл», М. Каринин «Ай тут-турган дүне», М. Тихомацун «Ынак-шавнаарың амы-тыныга четгинтеви»

деп шилер-биле көрүктүлгө бараан боорлар. Ук шилер анык артистерниң дилтом ажыдыры болур.

Театр артистеринин тыва болуу белен шилерден аныга А. Аграновскийниң «Малахову доктаандыңар», Д. Фонзигиниң «Безеркей», У. Шекспирниң «Чыда-гаан чок хей шуугазы» болган орус бөлүк А. Толстойнун «Карангың ча-гыралы», А. Соколовтун «Фарьястин фантазия», В. Голдфельдн «Иван бол-ган Марья» деп шилерин белеткен ту-рлар.

Шилерни дуржулгалыг режиссерлар С. Каадыр-оол, В. Шклар, Л. Кузина олар тургускулашар. Рольдарын арылап, чет-тиниг кылдыр ойнаар талаы-биле уау-даа, анык-даа артистер-биле ажылы чө-

рудуп келген бис. Көрүктүлөр ук шилер-ни созуургал-биле хуаюн азыр дөриг-ге бүзүрелис улуг. Режиссерлар-даа, артистер-даа белеткез үезинде чүткүдүг ажылдаан.

Үстүнде шилерин аразында чүлө чаңгыс тыва шил бар. Ол болза театрың артисти, анык драматург Куулар Сапы-оолдун «Ылаар-Турту» деп муңкалыг легендаы болур. Бистик чогаалчылары-ның болган авторларының чыа шилер биживейи турары чөре таарыча чөк. Шилер чөк болган-биле огулга чо-гаалдары-биле репертуарын тургузар ар-галыг болдувус. Чаа тыва шилер хөйү-биле чогааттылары күзөңгит. Ынчанган чөккү үеде чогаалчылар, композиторлар эваледери-биле театрга чогаалчык аны-актарын кавуун ажыдып, чаа чогаалдар-

нын сайгарылгаларын доктаамал чорудуп турарын чедип азыр деп бодал турар бис.

Тыва сценаның хөчүн шилери «Ха-йыран-бот», «Төңгүр-бол», «Боттанган күзел» деп шилерни көргүзерин база планнал турар бис. Театрның артистер-ин мергежилни бедилер согулга-биле пландан данкар шилерин база өөренип, белеткен турар. Кыргыс драматург Мар Байджиетин «Мөрөй» деп шилин тур-гускап. Юрий Милотиниң «Чаран ыс Чанга» болган өскө-даа шилерин өл со-рулгага душтур белеткен турар.

Чаа театрыны бистик өөртүр турар. Ону туткан тулугуларга өөртү четтиргени-сти база катан илгерилей, чаа тыва ута-шынарлыг шилерин чонга ама-даа хөйү-биле бараалгаларын даңгыган бис.

Артисттерге сөс

БОТТАНГАН КҮЗЕЛ

Театрга артистер ажылда-ла чарып беш чыл чедип тур мен. Орус, тыва болган даң-гыкы-даа драматургияң шилериниң рольдарыга ойна-лап келдим. Ленинградка те-атр институтунга өөренип турган-ла, шил бижир күзөң-медө түртүгөн турган, ми-чала-даа дөмүр-үкүктү холга туттайн чордум. Амаларлаз десиң чүе кайда турар боор. Өртөң дээр-даа тургулап. Эрти Тываның аас чогаалыга үндөлдөң чаа шилни бижир деп шилтирелзөн, дөмүр-үкүктү ама-ла холга туткан мен.

Ук шилни бижирде хөө-чүнар-биле ужурашкан, эрти Тывага чонун, малаңган аны-актарын кызыл чораш ирларын, оларын өстөрүн чымп ап чордум.

1976 чылда Чөөн Сибирь зо-

назымын эгелен чорутур дра-матургияң Якутскиго боуп эрткен семиларыга «Ылаар-Турту» Москвадан келген артисти, драматург Юрий Со-монович Бернгард боулу-ла музыкалыг легенда-дыр деп үндөлдөң соода, ол сцене-ге үнер аас-көңүлүң болган чүе. Ол аразында шил катан эдилгелери, сайгарылгалары кам-даа удаа эрткөн.

Эрткен юбилейг чыла «Ылаар-Турту» театрың ре-пертуарыга кирген. Оң баш-тайгы көргүзүү бо чааңи бо-ган. Режиссерлар артистер ал-самбаны, бизилер монзоз, шилни тургускалар. «Ыла-ар-Турту» республиканың районнарын баа эргаш кел-ген.

Шилниң музыкалын чонун аас чогаал-биле ханы та-рыш композитор Алексей Чар-гал-оол чедипшылг бижөн.

К. САПЫК-ООЛ.

БАРААЛГААР БИС Көрүкчүлөрвиске

Күзел күштүг джир, ычталы-даа хөреп ырымыга өнү бөт-галдылары ынып-ла азыр энес. Артист бөр дзөл күзелюна чедип аарда менэ сөс чыл негетинген: Кымылдын уран чүлү учулгезинге үш чыл, Москваның Шукин аттыг учулгезинге беш чыл өөрдим. Артист кижиге чон мурунуга Са-ран боору дег өөрүшкү чөк. Көрүкчүлөр-биле бо сезонда баштайгы ужуражылавыстын келгени ол.

Делегей классени Ф. Шиллерни «Кара саргыш болган ха-ны ынакшыл» деп шилниде президент Фок Валтерниң, Му-стай Каринини «Ай туттурган дүне» Рыскубайниң, анык драматург М. Тихомацунун «Ижаңшавнаарың амы-тыныга четгинтеви» деп шилниде Магомжун, Э. Лайштин «Тере-зин шала» деп шилниде Бепертвиңниң рольдарын ойнап бараалгаар мен.

Ол-ла шилерде дооскан өөртү — анык артистер шунту ойнап туралар. Рольдарын чедигир кылдыр тургузарыга театрың режиссерлары, арга-дуржулгалыг артистер биске дулаан келгенер. Ол ыдыг болур ужуруу-даа. Театр дзөргө-ле коллективтик чогаалдыга болган коллективтик ажылдажыла чөри болгай.

Чаа сезон ажыттылганы-биле көрүкчүлөргө бистик бараал-галдымыс база эгелзөн.

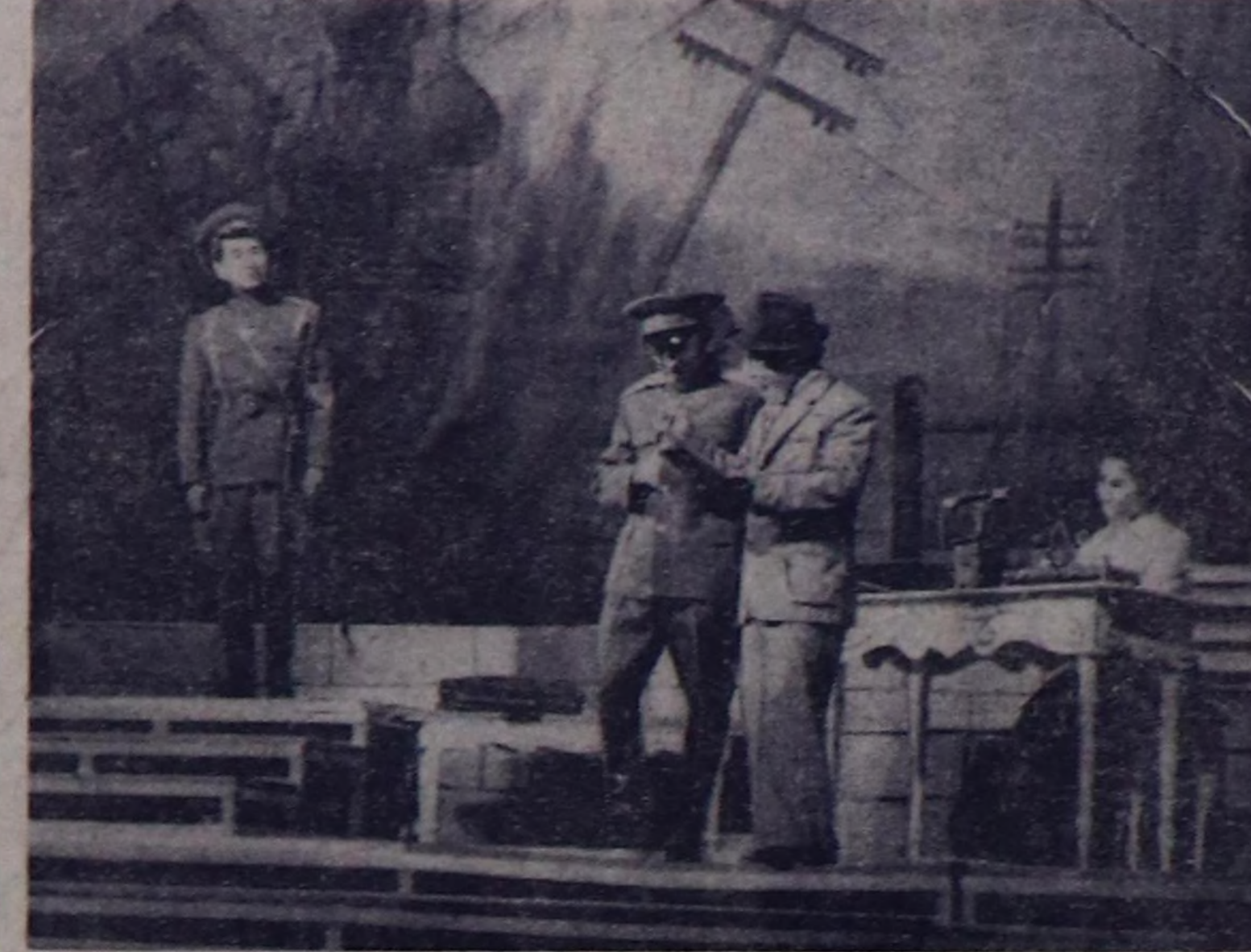
А. САЛЧАН.

Хөгүм-ши театрының 43-кү сезону бөгүн эгелзөр. Ол республиканың культура ам-дыралында онзагай болушкун. Артист бөрүу анаа шы-кык белеткени, боуду шы-галгылар, көрүкчүлөр-биле ужуражыламы мансар бол-гай. Чаа театрың сценаныга бөр-ле дугаар ойнаары ол.

Кымылдын уран чүлү үн-дөлдөң дооскан соода хөг-үм-ши театрыга артистер кирген. К. Кулажың «Да-лай дувула даңгына» деп шилниде школаы урунун ролюн ойнааындан бөр ам зөрт чыл болуу турар. Оң бөр доошун артистер Е. Ке-дөбөл, Х. Контар, М. Раи-заилова оларын эргө-сүмези шыдал, өөренип, «Аршан-мал-алан», «Ачы-Кара биле Ан-гыр-Чесен», «Илзес» деп шилерге ойнап турган мен.

Чаа театр сезонуңда «Лоо-куут биле Нюргүтүн» деп шилде өскүс уруг Нунтуру-нук ролюн ойнаары мөңгө дааскан.

А. КУУЛАР.

К. Треневтин «Любовь Яровая» деп шилниден көргүзүлгөр. О. ОХЕМЧИКТИҢ фотолары.

СЭТА-ның спорт медээлери

ААР АТЛЕТИКА. Штанга көдүрениге делегейни бирги чөри дзөл маргылаа Амери-каның Пенсильвания штаттың Геттисберг хоорайында эгел-дөн. Шах ол делегей маргы-лазында 49 чурттардан 250 спортчулар киржин турар.

Ол чөрин 4200 кажи олу-дар колледжында болуп тур маргылааның бүтү бичте-ри колдуңга шунту саг-тыртыган. Штанга көдүрени-ге делегейни бирги чөри дзөл бооп тур маргылаа бо хоорайын чуртаткыларына ба-зе бир улуг байырдал дзөри чугаажок. Ынчанган Гетти-сбергтик кудумчулары бо хунверде кончү халазыниң.

Мыда маргылааның киржик-чилери, ады-ангы чуртардан келген журналистер, тренер-лер чедип келген.

Совет Эвалелиңиң шилдик командаы ол улуг маргыла-да баа эки белеткедиг кир-жин турар. Команданың со-ставында делегейниң, Олимп-ий өөннарынч чемпионна-ры Василий Алексеев, Лавиц Ригерт, Юрий Вартавал, Ни-колай Колесников болган өл-даа өскөдөр бар. Үстүңде адаан спортчуларымыс болуп турар маргылаага эң бедик шаннаалдыг чөр дзөл туржу-рлар.

ВАТЕРПОЛ. ИСК-нын ше-ринг-далай флотунун ватерпо-лестер чурттуң бирги чөри дзөл маргылаага чедипшкя-ниң ойнап, чемпино адын мар-гылаа төмөңгө-ле катан эгилп алган. Ол команда ни-тизи-биле 33 саны алган, чемпино апарган. Менгүн болган хулер медальдыр дзөл Москваның «Динамо» коман-далы биле Москва универси-тетиниң студентлери ойнаар-лар.

Телевидение

- ОКТАБРЬ 6-ДА
- БИРГИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН**
- 10.00—«Уе». Информастыг программа.
 - 10.35—Эртенги гимнастика.
 - 10.55—«Орленок» телестудия-ның концерт залы.
 - 11.45—«Пуск». Хөй серпидыг уран-чөсөн телефильм, 3-кү сериалы.
 - 12.50—«Аныктарым» адрес-терин.
 - 13.35—16.00—Чапсар.
 - 16.00—«Спирьде» болган Браксы Чөөн чүктө. Документалдык фильм.

Анымыр-тыныш ажыл-арының эргелели, аны-чларың болган балыкчылар-ның республика нинталыи 1978 чылдың октабры 8-ге эртенниң 11 шақта «Ху-

- нер программасы: «Өкү-луктер кола турал», «Карагадан келген По-ловтар», «Брак маак-та».
- 18.50—«Бистик амдырал-ысты өндүр хоойу-зун, Даңкылыга».
 - 19.50—Телемөдөр.
- МОСКВАДАН**
- 19.20—Медзөлер.
 - 19.45—ГР-ни чаралп тургус-канын 29 чыл болуп ойнап тураракатан Герман Демократтыг Республикаың телеви-дене программасы.
 - 21.45—Концерт.
 - 22.30—«Уе». Информастыг программа.
 - 23.00—00.35—«Бистик адрес-тине — Совет Эвалезе».

реш» стадиона бүтү уксаа-рының ачы митарының ре-спублика делегезини чорудар. Аңчылары болган ит өстү-рениге созуургалдыларын делегелге киржирлече чалап тур.

Редаториң орадакчызы К. К. САТ.

Эргим номчукчулар!

«Ш Ы Н»

солунну чагыдып алыңар.

Чылаа чагыдылганың өртээ б рубль.

Агаар

Бөгүн республикага болган Кымылга бүргөн, азыр, чаң-дык чөриге чыа хөмүм-к

ОКТАБРЬ 6-ДА

- «НАПЫРАЛ»: «Дайыннар» 16.00, 11.40, 13.20, 16.00, 20.30, «Мзөң шылдыгы» 15.00, «За-дестиг хөрожекен» 17.40 ша-ктарда.
- «ВИНОПЕР»: «Оожум өкө-ниң дорбөңчөлөр» 9.20, 15.00 (урултарга), 12.10, 17.50, 20.40 (улуг улусу) шилтарда.
- «ВОСТОК»: «Прокаженва» 16.00, 16.50, 18.40, 20.30 ша-ктарда.
- «КАА-ХЕМ»: «Муң чедиче чөк чорган болган чыгыс че-диче» 10.00, 15.00, «Алтыг бажы чөк кажи» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.